



JÖNKÖPING UNIVERSITY
*School of Education and
Communication*

Porträtteringen av kriminella kvinnor i svensk dagspress

En kritisk diskursanalys utifrån ett genusperspektiv

Kurs: *Uppsats i medie- och kommunikationsvetenskap II, 30 hp*

Program: *Medie- och kommunikationsvetenskapliga programmet*

Författare: *Sofia Hjältman, Isabelle Grönbäck*

Handledare: *Karin Moberg Wennström*

Examinator: *Staffan Sundin*

Termin: *HT21*

SAMMANFATTNING

Författare: Sofia Hjältman och Isabelle Grönbäck

Uppsatsens titel: Porträtteringen av kriminella kvinnor i svensk dagspress: En kritisk diskursanalys utifrån ett genusperspektiv

Språk: svenska

Antal sidor: 35

Det finns en idealbild av hur kvinnor ska vara för att passa inom ramen för den kvinnliga stereotypen och de föreställningar som finns om idealkvinnan kan kopplas till den normativa femininiteten. De kvinnor som står långt ifrån den normativa femininiteten anses vara avvikare från det normala och bland dessa finns kriminella kvinnor. Gärningskvinnan anses till skillnad från idealkvinnan ha en låg moral och vara aktiv, vilket är motsatsen till önskvärda kvinnliga attribut. Tidigare forskning visar att medias gestaltning av kriminella kvinnor har utgått från en stereotypisk bild av kvinnor.

Syftet med studien är att bidra till en ökad kunskap om medias porträttering av kriminella kvinnor. För att uppnå syftet har vi utifrån ett genusperspektiv utfört en kritisk diskursanalys där vi har analyserat 74 artiklar från tidningarna Aftonbladet och Svenska Dagbladet publicerade år 2020. Tolv av dessa artiklar har sedan analyserats mer ingående. I analysen kunde vi identifiera tre teman utifrån Faircloughs tredimensionella modell: intersektionella mönster, kriminella kvinnor som offer för omständigheter och kvinnor som avviker från den kvinnliga stereotypen. Studiens resultat visar att det inte skett en radikal förändring i kriminella kvinnors porträttering i nyhetsmedia och att den stereotypiska porträtteringen kvarstår.

ABSTRACT

Authors: Sofia Hjältman and Isabelle Grönbäck

Title: The portrayal of criminal women in the Swedish daily press: A critical discourse analysis from a gender perspective

Language: Swedish

Number of pages: 35

There is an ideal picture of how women should be to fit within the framework of the female stereotype and the conceptions that exist about the ideal woman can be linked to the normative femininity. The women who are far from the normative femininity are deviating from the normal and among these are criminal women. The perpetrator, unlike the ideal woman, is considered to have a low morale and to be active, which is the opposite of desirable female attributes. Previous research in the field shows that media's portrayal of criminal women has been based on a stereotypical picture of women.

The purpose of this study is to contribute to an increased understanding of and, if so, how the media's portrayal of criminal women has changed in relation to the development of feminism in recent years. To achieve the purpose, we have from a gender perspective performed a critical discourse analysis where we analyzed 74 articles from the newspapers Aftonbladet and Svenska Dagbladet in 2020. Twelve of these articles have been analyzed in more depth. In the analysis, we were able to identify three themes based on Fairclough's three-dimensional model: intersectional patterns, criminal women as victims of circumstances and women who deviate from the female stereotype. The result that our analysis led to was that there was no radical change in the portrayal of criminal women in the news media and that the stereotypical portrayal remains.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. <i>Problemformulering</i>	2
1.2. <i>Syfte</i>	3
1.2.1. <i>Frågeställningar</i>	3
2. Tidigare forskning	4
2.1. <i>Forskningsöversikt</i>	4
2.2. <i>Vårt bidrag</i>	7
3. Teori	9
3.1. <i>Diskursteori</i>	9
3.2. <i>Hirdmans genusteori</i>	10
3.3. <i>Normalitet och avvikelse</i>	10
3.3.1. <i>Normativ femininitet</i>	11
3.4. <i>Intersektionalitet</i>	11
3.5. <i>Chivalry-teorin och The evil woman-teorin</i>	12
3.6. <i>Gestaltningsteorin</i>	13
3.7. <i>Motivering av valda teorier</i>	14
4. Metod och material	16
4.1. <i>Kritisk diskursanalys</i>	16
4.1.1. <i>Faircloughs tredimensionella modell</i>	16
4.2. <i>Material & tillvägagångssätt</i>	18
4.2.1. <i>Begreppsutredning</i>	19
4.3. <i>Metoddiskussion</i>	20
5. Analys	22
5.1. <i>Intersektionella mönster</i>	22
5.2. <i>Kriminella kvinnor som offer för omständigheter</i>	24
5.3. <i>Kvinnor som avviker från den kvinnliga stereotypen</i>	26
6. Diskussion	29
8. Slutsats	34
9. Förslag till vidare forskning	35
Referenslista	36
Figur	38
Artikelregister	39

1. Inledning

Moderskap, passivitet och hög moral är sociala förväntningar som ofta tillskrivs den stereotypiska kvinnan och har funnits sedan urminnes tider (Ambjörnsson, 2008, s. 63). I takt med feminismens utveckling har det kvinnliga idealet förändrats (Mattsson, 2021, s. 21–22) och de kvinnor som inte överensstämmer med idealbilden ses enligt Lander (2003, s. 36) som avvikare från det normala. Skapandet av en avvikare sker genom en stigmatiseringsprocess som media bidrar till när de porträtterar personer som avvikande. Porträtteringen av kriminella kvinnor i media är intressant eftersom de inte bara avviker från den stereotypiska kvinnan, utan även från den stereotypiska gärningspersonen. Tove Pettersson, professor i kriminologi, säger i en intervju med SVT:

Man ser på kvinnor som mer avvikande, man tar till ord som sjuk och galen. Det blir dubbelt avvikande – man bryter både mot normer av att begå brott men också mot normer hur man ska bete sig som kvinna. Det blir också en annan typ av reaktion för att det är ovanligare att kvinnor begår brott. (SVT, 16 september 2016)

Det är allmänt känt att brottsligheten i världen domineras av manliga förövare och en studie utförd i Sverige år 2020 visar genom statistik att män utförde över fem gånger så många brott som kvinnor under året. Det var totalt 10 753 kvinnor och 58 243 män som dömdes för brott i Sverige år 2020 (Brå, 2021). En studie utförd av Estrada et al. (2019, s.153) visar att det finns ett stort intresse för kvinnors motiv för att begå brott. Kan det bero på att kriminella kvinnor står långt bort från idealkvinnan och den klassiska gärningspersonen? Enligt Jewkes (2015, s. 152) porträtterar media kvinnliga förövare utifrån en stereotypisk mall, vilket grundar sig i deras normbrytande beteende. Jewkes (2015, s. 152) menar att dessa kvinnor skildras utifrån olika stereotyper med syfte att finna en logisk förklaring till förövarens brottsliga beteende.

Samhällsförändringen som kom med den fjärde vågens feminism har resulterat i en förändring vad gäller porträttering av kvinnor under de senaste åren (Peterson McIntyre, 2021, s. 1074). Det är konstaterat att könsstereotyper och normer sedan länge har präglat porträtteringen av kvinnor och det är viktigt för en kommunikationsstrateg att förstå att medias porträttering många gånger är dramatiserad och kan förmedla en skev bild av

verkligheten. Studien kommer utifrån ett genusperspektiv undersöka porträtteringen av kriminella kvinnor i dagspress och vad det finns för mönster i den.

1.1. Problemformulering

#MeToo rörelsen har varit ett starkt bidrag till feminismens utveckling. Rörelsen mynnade ut i en fjärde våg av feminism i form av en kamp för förändrad förståelse av kvinnors sociala kön (Petersson McIntyre, 2021, s. 1061). Fjärde vågen menar Petersson McIntyre (2021, s. 1062) är avslutad, men kampen fortgår. Med feminismens framväxt och utveckling har porträtteringen av kvinnor i media uppmärksammats och tidigare forskning visar att kvinnor många gånger porträtteras ur ett stereotypiskt perspektiv. Kaspersson (2003, s. 154) konstaterar att våldsamma kvinnor ofta beskrivs som ett gott eller ont väsen, normal eller onormal. En kriminell kvinna ses många gånger inte som en ”riktig” kvinna, utan som onaturlig, fördärvad och maskulin. En annan vanlig syn på den kriminella kvinnan är som ett offer och som en kvinna oförmögen att begå brottsliga handlingar av egen viljekraft (Kaspersson, 2003, s. 154–155). Denna typ av porträttering av kriminella kvinnor är stereotypisk, förenklad och utgår från föreställningen om kriminella kvinnor som avvikare från det normala. Människan är komplex och det är därför inte rättvist att porträttera kriminella kvinnor på det stereotypiska sätt som enligt tidigare forskning är vanligt förekommande i nyhetsmedia.

Chivalry-teorin och The evil woman teorin är två av de teorier som den här studien kommer att utgå från. Chivalry-teorin handlar om att kvinnor får mildare påföljder i rättssammanhang än män eftersom de anses ha behov av stöd, vilket forskare nu har börjat undersöka om det även gäller i media. The evil woman teorin handlar i motsats till Chivalry-teorin om att kvinnan, likt det Kaspersson (2003, s. 154) konstaterar, porträtteras som elak och avvikande från det kvinnliga idealet och därför straffas hårdare än män (Nagel & Hagan, 1983, s. 91–129). I media skapas olika föreställningar om hur verkligheten ser ut, inte minst vad gäller föreställningar om män respektive kvinnor. Andersson (2004, s. 29) menar att människors uppfattningar och attityder ofta påverkas av mediernas innehåll och porträttering eftersom medier besitter stor makt. Enligt Deckert (2019, s. 340) dramatiserar journalister i stor utsträckning nyheter för att skapa ett större nyhetsvärde. Det kan vara genom att använda sig av laddade ord och uttryck för att beskriva kvinnor, med avstamp i den normativa femininiteten. Sköld (1998, s. 360) konstaterar i sin studie att medias porträttering av kvinnor

inte förändrades i takt med samhällsförändringen och feminismens utveckling mellan år 1955 och 1995. Vi har undersökt hur kriminella kvinnor porträtteras i dagspress efter senaste årens feministiska framsteg och om den stereotypiska porträtteringen kvarstår år 2020.

1.2. Syfte

Syftet med studien är att bidra till en ökad kunskap om medias porträttering av kriminella kvinnor. Vi har analyserat artiklar från två av Sveriges största dagstidningar för att utläsa om det finns några mönster i språkbruket, samt hur dessa mönster kan förstås utifrån ett genusperspektiv.

1.2.1. Frågeställningar

1. Hur porträtteras kriminella kvinnor utifrån ett genusperspektiv i svensk dagspress år 2020?

2. Tidigare forskning

2.1. Forskningsöversikt

I det här avsnittet kommer både internationella och nationella studier presenteras. Forskningen presenteras utifrån tre olika teman: *feminismens utveckling*, *kvinnor i nyhetsmedia ur ett historiskt perspektiv*, och *porträttering av kriminella kvinnor i nyhetsmedia*.

Feminismens utveckling

Forskaren Petersson McIntyre (2021, s. 1066) har i sin studie undersökt hur livsstilsinfluencers och kroppsaktivister använder medier för att påverka sina följare i Sverige. Hon intervjuade opinionsbildare för att undersöka hur de använder sina kanaler för att informera och utbilda om feminism i relation till de olika vågorna i feminismens utveckling. Petersson McIntyre (2021, s. 1052–1053) menar att mänskligheten har gått igenom fyra vågor av feminism och att det är möjligt att vi är i den femte vågen i modern tid. Hon skriver till största del om den tredje och fjärde vågen och förklarar att dessa vågor kommit att spela stor roll i feminismens utveckling. Den tredje vågen växte fram under 1990-talet och utmanade kvinnans roll i samhället och uppmärksammade frågor som etnicitet, sexuell läggning och religion. Den fjärde vågen hänvisas till i samband med feministisk aktivism på sociala medier. Studien är intressant och det vi framför allt har tagit i beaktning i vår analys är det som Petersson McIntyre (2021) konstaterar om vågorna av feminism. Begreppet #MeToo lanserades av Tarana Burke under 2007 för att stötta kvinnor som blivit utsatta för sexuella övergrepp, vilket resulterade i att #MeToo blev en global rörelse på sociala medier år 2017. Petersson McIntyre (2021, s. 1060) menar att #MeToo rörelsen har förändrat människors syn på feminism och att modern feminism inneburit ett paradigmskifte.

Hu et al. (2020, s. 2) har genom stöd av Stephen Greenblatts teori om diskursiv cirkulation och postmodern feminism genomfört en studie som bildar en teoretisk ram för kvinnors inblandning i processen att ta sig ur underkastelse. I studien analyseras #MeToo publiceringar skrivna av kvinnor med olika etniska bakgrunder, sexuella läggningar och från olika samhällsklasser med syfte att förstå hur olika kvinnor kan använda #MeToo för att nå ut och

förändra sin underordnade position i samhället. Trots att kvinnorna som är aktiva i rörelsen har bakgrunder som skiljer sig åt konstaterar Hu et al. (2020, s. 7) att alla står på en gemensam grund: kvinnlighet. De menar att alla kvinnor har förväntningar på sig vad gäller kvinnlighet och att kvinnor många gånger ”bör” uppträda på ett feminint sätt som framhäver deras position som underordnad mannen. I sin studie konstaterar Hu et al. (2020, s. 7) att den kvinnofientliga kulturen präglas av en skev syn på kvinnlighet. De menar att den skeva kvinnosynen grundas i att den manliga förövaren anser att han legitimt kan ta ut sina ”maskulina aggressioner” på kvinnan som är i en underordnad position. Precis som Petersson McIntyre (2021, s. 1060) konstaterar Hu et al. (2020, s. 2) att feminismens utveckling har legat till grund för #MeToo rörelsen. En rörelse som bidragit till att kvinnor vågat stå upp för sig själva i media och kunnat forma sin egen mediala gestaltning. Historiskt sett har kvinnor som utsatts för sexuella övergrepp setts som ”skyldiga offer”, men genom #MeToo vill feminister belysa att kvinnan inte bär ansvar för en mans handlingar. I efterhand har en ansvarsförskjutning påvisats från kvinnan till mannen. Rörelsen har också bidragit till en förändring kring den kulturella porträtteringen av kvinnor. Hu et al. (2020, s. 7) skriver att #MeToo rörelsen är en del av den process som ska förändra uppfattningen om kvinnan som underordnad mannen.

Kvinnor i svenska tidningar ur ett historiskt perspektiv

Estrada et al. (2019, s. 148) konstaterar att rapporteringen av kriminella kvinnor inte ökat markant i antal trots att kvinnor idag begår fler brott än förr. I sin artikel har Estrada et al. (2019) ur ett historiskt perspektiv utrett rapporteringen om kvinnlig kriminalitet och hur den sett ut över tid. De har använt sig av sammanställd data innehållande artiklar som publicerats i svensk press om kvinnors och mäns brottslighet mellan åren 1905 och 2015. De har jämfört antalet artiklar publicerade om kvinnliga respektive manliga gärningspersoner genom åren, variation av brottstyp mellan könen, samt förklaring till varför brotten ska ha begåtts. Utöver att de har konstaterat att publiceringen av kriminella kvinnor inte har ökat avsevärt i Sverige så har de även kunnat fastställa att det under hela perioden har funnits ett större intresse för kvinnornas motiv för att begå brott än männens (Estrada et al, 2019, s. 152–154).

Sköld (1998) har studerat om kvinnors porträttering förändrades över tid i tidningen Året Runt. Studien genomfördes med hjälp av en ”närläsning” som är en kritisk analys där artiklar mellan åren 1955 och 1995 granskades med hjälp av bland annat genusteori. I tidningen menar Sköld (1998, s. 360) att kvinnorna genomgående beskrivs som starka och kapabla,

men med olika fokus beroende på när artiklarna publicerades. I början av den aktuella perioden som studerades konstaterar Sköld (1998, s. 334–347) att fokus låg på moderskapet, vilket även Easteal et al. (2015, s. 34) menar ofta blir kvinnans samhällsroll i media. Sköld (1998, s. 334–347) kom fram till att kvinnan som affärskvinna fick mer plats under de senare åren i det studerade materialet. Det skedde inte någon radikal förändring i utvecklingen av kvinnors porträttering mellan åren 1955 och 1995 trots den andra vågens feminism och kunskapen som den bidrog med. Även Estrada et al. (2019, s. 152–154) konstaterar att det inte skedde någon större förändring i porträttering av kriminella kvinnor mellan åren 1905 och 2015.

Porträttering av kriminella kvinnor i nyhetsmedia

Berrington och Honkatukia (2002, s. 50) har studerat porträttering av två våldsamma kvinnor i media genom en jämförande analys. Materialet som användes var artiklar från brittiska och finländska dagstidningar och porträttering av en kriminell kvinna från respektive land analyserades. I analysen kunde de konstatera att porträttering av kvinnorna skiljde sig åt. En av kvinnorna vars porträttering granskades är Rosemary West som är dömd för att ha mördat ett tiotal kvinnor tillsammans med sin man Fred West under 1970- och 1980-talet i England. Under rättegången framkom det att paret även ska ha utsatt sina offer för sexuellt våld upprepade gånger. Enligt Berringtons och Honkatukias (2002, s. 51) analys beskrevs Rosemary West som ett ont och okänsligt monster i media. Sanna Sillanpää, som är den finska gärningskvinnan, sköt tre män till döds inne på Helsinki shooting club i Helsingfors år 1999. Hon hade ingen personlig koppling till någon av männen. Sanna Sillanpää vägrade att prata om händelsen under utredningen och rättegången, men polisen och journalister vände sig till hennes släktingar och andra närstående för information. Relativt snart efter att fallet uppmärksammades i media kom antaganden i pressen om att hon skulle kunna vara psykiskt sjuk. I det slutliga domstolsbeslutet slogs det fast att Sanna Sillanpää led av paranoid schizofreni och hon ansågs därför inte kunna stå till svars för sina handlingar. Hon fick inget fängelsestraff utan dömdes i stället till rättspsykiatrisk vård. Sanna Sillanpää porträtterades i media som psykiskt sjuk snarare än som en mördare. Benämningar som ofta användes i pressen kopplat till Sillanpää var ”poor thing” och ”mad”, medan ”face of evil” och andra liknande benämningar används för att beskriva Rosemary West. Trots att båda kvinnorna mördade flera personer porträtteras de på olika sätt. Sanna Sillanpää som ett offer för sin sjukdom och Rosemary West som ond. Gemensamt i porträttering av båda kvinnorna var att de porträtterades som våldsamma kvinnor som har överträtt normerna och

förväntningarna associerade till lämpligt kvinnligt beteende (Berrington & Honkatukia, 2002, s. 69–70).

Easteal et al. (2015, s. 35) beskriver framställningen av kvinnliga mördare i medier från sex olika länder. Studien visar att kvinnor som mördar ofta porträtteras som arga, skadade eller ledsna i media, vilket stämmer överens med hur Sanna Sillanpää och Rosemary West porträtterades i media enligt Berrington och Honkatukia (2002, s. 60–68). Easteal et al. (2015, s. 31) menar att det även är vanligt att nämna kvinnors sexualitet och femininitet. Brotten diskuteras ofta i relation till kvinnlighet och stereotypiska roller. Moderskap nämns ofta i media relaterat till kvinnors brottslighet oavsett om deras brott har något att göra med gärningkvinnans familj eller inte. Däremot anses det mindre relevant att inkludera sociala förhållanden och eventuella omständigheter som lett till handling. Easteal et al. (2015) förklarar även att ”...it seems that women who commit murder are, in some way, portrayed as an aberration of true womanhood: ‘man-hating, lesbian vampire, demented castrator, unnatural mother’ or ‘drug addict, prostitute, welfare recipient’ or as victim herself” (Easteal et al., 2015, s. 32). De konstaterar alltså att eventuella omständigheter som kan ha lett till handling inte diskuteras i de medier som analyserats i deras studie (Easteal et al., 2015, s. 31), medan Estrada et al. (2019, s. 153) som genomförde sin analys i svenska medier menar att det finns ett stort intresse av kvinnors motiv för att begå brott.

I en studie utförd av Deckert (2019) på Nya Zeeland har artiklar publicerade mellan åren 2016 och 2018 samlats in för att undersöka hur kriminella kvinnor framställs i landets nyhetsmedia. Resultatet visar att journalister tenderar att framställa kvinnor som ”bad, mad or sad” (Deckert, 2019, s. 340). Mammor som begår brott porträtteras ofta som dåliga mammor eller som elaka kvinnor och studien visar även att kvinnors hälsa ofta diskuteras i relation till brottet. Deckert (2019, s. 338) konstaterar att journalister ofta dramatiserar nyheter för att skapa ett stort nyhetsvärde genom att använda sig av laddade ord för att beskriva kvinnor.

2.2. Vårt bidrag

Den tidigare forskningen visar att kriminella kvinnor ofta porträtteras som ”bad, mad or sad” och att de ofta ses som avvikande från det normala utifrån de föreställningar som finns om idealkvinnan (Deckert, 2019, s. 4). Är det en anledning till kriminella kvinnors uppmärksamhet i dagspress och att de många gånger porträtteras som dåliga, elaka, sjuka och

galna? Kriminella kvinnor framställs dock inte alltid på det sättet, utan ses i vissa fall knappt som ansvariga gärningspersoner. Ett exempel är mördaren Sanna Sillanpää som enligt Berrington och Honkatukia (2002, s. 51–52) porträtterades som ett offer i finska medier på grund av sin diagnos.

Nyhetsmedier är beroende av efterfrågan och därför påverkas vilket nyhetsvärde olika händelser får. Det är en marknad som är under snabb och ständig förändring. Tillsammans med förändrade intressen och attityder i samhället kan porträtteringen av olika människor samt händelser i media påverkas och förändras (Strömbäck, 2014, s. 138–145).

Efter att Easteal et al. (2015) publicerade sin studie har det skett en stor samhällelig förändring i modern feminism genom den globala #MeToo rörelsen och den fjärde vågens feminism vilket har bidragit till en förändring kring den kulturella förståelsen av kvinnor. Vår studie ämnar bidra med kunskap om medias porträttering av kriminella kvinnor.

3. Teori

I det här kapitlet presenteras diskursteori, Hirdmans genusteori, normalitet och avvikelse, normativ femininitet, intersektionalitet, Chivalry-teorin, The evil woman teorin och slutligen gestaltningsteorin. Dessa teorier ligger till grund för studien.

3.1. Diskursteori

Diskurser är språkliga mönster som på olika sätt förmedlar bestämda sätt att tala om eller förstå världen på (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 7). Ernesto Laclau och Chantal Mouffe är författarna till huvudverket *Hegemony and Socialist Strategy* som har lagt grunden för diskursteorin. Laclau och Mouffe har utvecklat diskursteorin med hjälp av att granska andra teorier i syfte att finna dolda antaganden genom frigörande tolkningar och därigenom hitta metoder för vidare tankearbete. Gällande deras inringning av begreppet diskurs förklarar Winther Jørgensen & Phillips (2000, s. 32) att inspiration har hämtats från lingvisten de Saussure genom att se språket som ett teckensystem där vi själva skapar ordets betydelse och ger det innehåll. Till skillnad från de Saussure menar Laclau och Mouffe att tecken i en diskurs inte kan få en slutgiltig betydelse utan förändras beroende på sammanhang (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 33).

I diskursteorin används en mängd teoretiska begrepp som kommer förklaras närmare. I en diskurs finns tecken och alla dessa tecken är *moment* vars betydelse fixeras genom att de skiljer sig från varandra på bestämda sätt. En annan ofta förekommande term är *nodalpunkt*. En nodalpunkt är ett tecken från vilket övriga tecken får sin betydelse:

Diskursen etableras som en totalitet, där varje tecken är entydigt fastställt som moment genom relationerna till andra tecken (som ett fisknät), och det gör den genom att *utesluta* alla andra möjliga betydelser som tecknen kan ha och de andra möjliga sätt som de kan vara relaterade till varandra på. (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 33)

Tecken är inte entydiga, utan kan ha flera definitioner som kallas för *element*. När diskursen har gett elementet en betydelse och de inte längre är mångtydiga går elementen över till att bli ett tillfälligt moment. Växlingen från ett element till ett moment är aldrig avslutad eftersom det alltid påverkas av andra diskurser. Genom att göra en diskursanalys kan man, enligt

Winther Jørgensen och Phillips (2000, s. 33), begripliggöra diskurser på ett kritiskt sätt. Syftet med en diskursanalys är att ”kartlägga de processer där vi kämpar om hur tecknens betydelse ska fastställas” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 32).

3.2. Hirdmans genusteori

Det pågår ständigt en debatt om definitioner och gränser för begreppet genus. Debatten resulterar i att begreppet hela tiden förändras och utvecklas (Lander et al., 2003, s. 8). Lander (2003, s. 27) beskriver genus som en analytisk kategori eller ett analytiskt verktyg som kan användas för att beskriva konstruktionen av manligt och kvinnligt i olika sammanhang. De förklarar även att begreppet genus innebär att det inte finns någon fast definition av maskulinitet och femininitet i samhället. I postmodernistisk tid menar Lander (2003, s. 28) att det som tidigare setts som naturligt kvinnligt inte existerar, utan att det är en kulturell konstruktion.

I vår studie har Hirdmans (2004) teori om genussystem tillämpats. Genussystemet bygger på två logiker: dikotomi och hierarkisering. Hirdman (2004, s. 122) använder dikotomi som beskriver män och kvinnor som två könsspecifika motsatspar. Dikotomin är föreställningar om hur kvinnor och män ska se ut och bete sig. Det är en regel som finns överallt och den visas både genom psykisk och fysisk ordning. Könen tillskrivs olika egenskaper av oss människor oavsett om vi vill det eller inte, vilket visas i våra dagliga beteenden.

Hierarkiseringen mellan män och kvinnor grundar sig i att, männen historiskt sett, ansetts vara det allmängiltiga och kvinnor som det avvikande. Hirdman (2004, s. 122) förklarar hierarki som en trappa där mannen står högst upp och kvinnan är längst ner. För att ge dessa logiker legitimitet används genuskontrakt. I ett samhälle finns ett flertal olika genuskontrakt på olika nivåer, till exempel lokala genuskontrakt som bland annat kan uppkomma i en organisation. Lokala genuskontrakt skapas i relation till mer omfattande samhälleliga kontrakt och i relation till specifika aktörers normer (Hirdman, 2004, s. 121).

3.3. Normalitet och avvikelse

Termen avvikelse används för att förklara sådana beteenden som inte överensstämmer med de normer som finns i samhället. Enligt Lander (2003, s. 36) är skapandet av en så kallad ”avvikare” en stigmatiseringsprocess som sker i interaktion med andra människor. Hon tar upp narkotikabruk som ett exempel och skriver att narkotikaanvändning inte automatiskt gör

en person till avvikare. En person som brukar narkotika in i den sociala rollen som avvikare först när andra upptäcker och definierar personen som avvikande från det normala. Lander (2003, s. 36) nämner Michel Foucaults arbeten och att han beskriver en maktrelation mellan normalitet och avvikelse:

I arbetet kring *Vansinnets historia* för Foucault (1983) fram tesen kring hur kunskapen om "vansinnet" handlar om ett urskiljande av "förnuftet" och där kunskapen är kopplad till makten genom föreställningen om att bota den "vansinnige"; det vill säga genom att urskilja och definiera avvikelsernas normaliteten. (Lander, 2003, s. 37)

3.3.1. Normativ femininitet

Lander (2003, s. 26) beskriver normativ femininitet som en kulturellt bunden förväntan på den ideala kvinnan som bygger på en historiskt stereotypisk bild. Bilden av idealkvinnan är kopplad till konstruktionen av kvinnans sexualitet och det är genom "den avvikande kvinnan" som vi införlivar idén om den normala kvinnan. Även Ambjörnsson (2008, s. 57–63) redogör i sin bok *I en klass för sig* för begreppet normativ femininitet. Hon konstaterar att normativ femininitet är ett historiskt rotat begrepp men med viss föränderlig betydelse. De egenskaper och attribut som har varit kopplade till idealkvinnan under en längre tid är: vackert utseende, måttfullhet, sexuell avhållsamhet, passivitet, hög moral, dygd och moderskap (Ambjörnsson, 2008, s. 63–65). När begreppet normativ femininitet används i studien är det Ambjörnssons (2008) definition vi syftar på.

3.4. Intersektionalitet

Under 1980-talet uppmärksammades intersektionaliteten i samband med att amerikanska feministers sätt att studera genus började att problematiseras i samhället. Det som ansågs problematiskt med studierna var att de endast studerade vita utbildade medelklasskvinnor och inte kvinnor med andra etniciteter eller från andra sociala grupper. Samspelet i samhällets maktstrukturer mellan olika kön, etniciteter, sexualiteter och klass är grunden i det intersektionella perspektivet (Eriksson-Zetterquist & Styhre, 2007, s. 10). De som enligt Eriksson-Zetterquist & Styhre (2007, s. 11) kan nämnas som grundare av det intersektionella perspektivet är Kimberlé Williams Crenshaw, och Teresa de Lauretis och Donna Haraway. Molina (2007, s. 8) skriver att det är omöjligt att diskutera genus utan att inkludera klass, ras och sexualitet och hon menar att sexismen är det tydligaste exemplet på intersektionalitet. En

relevant fråga inom intersektionalitetsforskning är: vem är det som äger olika offentliga rum? Molina (2007, s. 11) menar att en konsekvens av bristen på kritiska studier av intersektionalitet är att de som är exkluderade från samhället ofta skuldbeläggs för den rådande maktstrukturen i samhället. De exkluderade människorna benämns som utsatta, svaga och missgynnade. Molina (2007, s. 11) nämner att det är intressant att beslutsfattare och mer välbärgade människor inte är uppmärksammade på forskningsresultaten när de innehar huvudrollen i dessa maktförhållanden.

Klassideal är relaterat till femininitet och de olika uppfattningar som finns gällande vad som anses vara normalt och avvikande kvinnligt beteende. Mattsson (2021, s. 21–22) ger exempel på hur intersektionaliteten kunde utspela sig förr och hon förklarar att borgarkvinnan i början av feminismens utveckling var det kvinnliga idealet. Borgarkvinnan skulle inte arbeta utanför hemmet, men inte heller för mycket i hemmet eftersom det var pigornas uppgift. Idealet varade under en tid, men förändrades senare då det föddes nya ideal. Utöver borgarkvinnan fanns den så kallade arbetarkvinnan vars uppgifter var att sköta om hemmet, ta hand om barnen och att arbeta. I samhället sågs arbetarkvinnan som självständig och stark vilket blev ett annat typ av ideal. Det här visar hur femininitet och maktstrukturer samspelar och särskiljer sig. Mattsson (2021, s. 22) ger exempel på hur fattiga och rika kvinnor ställs emot varandra men även andra aspekter som hur onda och goda kvinnor samspelar eller särskiljer sig.

3.5. Chivalry-teorin och The evil woman-teorin

Grabe et al. (2006, s. 137) menar att det finns en strukturell särbehandling av kriminella människor där kvinnor får mildare konsekvenser för sina handlingar än vad män får inom rättssystemet. Grabe et al. (2006, s. 141–143) förklarar att ojämlikheten som råder är fördelaktig för kvinnor som får en skonsammare behandling än män, så länge de betar sig normativt feminint. Från gripande till dom får kvinnor en positiv särbehandling som resultat av att kvinnor ses som svaga och i behov av skydd. Däremot konstaterar Grabe et al. (2006, s. 141–143) att den särbehandlingen endast råder så länge gärningskvinnan finns inom det stereotypiska ramverket för den ideala kvinnan, alltså den normativa femininiteten.

Grabe et al. (2006, s. 141–143) menar att behandlingen av kvinnan annars blir motsatsen till Chivalry-teorin: ”The evil woman”. The evil woman förklarar hur vissa kvinnor straffas

hårdare än män eftersom de aktivt har avvikit från sin roll som kvinna och på grund av det ses som elaka och oanständiga (Nagel & Hagan, 1983, s. 91–129). På senare år har medie- och kommunikationsforskare börjat studera huruvida hypotesen gäller i mediala sammanhang, vilket är intressant i den här studien. Om en kvinna står utanför ramen för den normativa femininiteten och bryter mot könsrollerna ges hon en hårdare porträttering i medierna än om en man hade begått samma brott. Finns hon däremot inom ramverket behandlas kvinnan mildare i media än om en man hade begått samma brott (Grabe et al., 2006, s. 141–143). Teorin kan användas i studien för att granska om kvinnors porträttering i artiklarna skiljer sig åt beroende på hur mycket de avviker från den normativa femininiteten.

3.6. Gestaltningsteorin

Strömbäck (2014) förklarar de centrala elementen i gestaltningsteorin med att ”...gestaltningar är uttryck för specifika sätt att medvetet eller omedvetet organisera information och gestaltningar formas genom val av ord, fakta, perspektiv, källor och betoningar” (Strömbäck, 2014, s. 121). Teorin handlar om hur journalisterna utformar nyheterna. Genom att journalister i sin yrkesroll kan avgöra vad som ska inkluderas eller exkluderas i en nyhet kan de också påverka hur vi uppfattar diverse nyheter (Strömbäck, 2014, s. 119–120). Många gånger är journalisternas val rutiniserade på så sätt att de ses som självklarheter i och med att de följer rutiner i institutionen. Rutiniserade val är alltså inte medvetna Strömbäck (2014, s. 120).

Enligt Strömbäck (2014, s. 121–122) finns det många olika varianter av gestaltningsteorin, men det finns en del element som återkommer i teorierna: Gestaltning sker i all kommunikation och därför är gestaltningar oundvikliga. Gemensamt för alla gestaltningar är att det inneboende i dem finns centrala problembeskrivningar, orsaksförklaringar, värderingar och sätt att lösa problem. Strömbäck (2014, s. 120) betonar en observation som gestaltningsteorin bygger på som är att medierna gestaltar och rekonstruerar verkligheten snarare än att beskriva verkligheten som den är. Vidare förklarar Strömbäck (2014, s. 122) att ju mer beroende vi är av medier som informationskälla, desto mer mottagliga är vi för påverkan från medierna. En definition av gestaltning som ofta används inom litteraturen är Robert Entmans: ”Att gestalta innebär att välja vissa aspekter av en uppfattad verklighet och göra dem mer framträdande i en kommunicerande text, på ett sätt som föreslår vissa specifika

problembeskrivningar, orsaksförklaringar, moraliska värderingar och/eller sätt att lösa problem” (Entman, 1993, s. 52)

I Entmans teori om *framing* förs två huvudbegrepp fram som är *selection* och *salience* (urval och innebörd). Dessa begrepp förekommer på fyra olika nivåer som är: *avsändaren*, *texten*, *mottagaren* och *kulturen* (Entman, 1993, s. 51–58). Avsändaren kommunicerar genom medvetna eller omedvetna val i texter som består av olika inramningar i form av ordval, metaforer och placering av ord. Ibland matchar inte avsändarens inramningar med mottagarens och därför påverkas heller inte alltid mottagaren av avsändarens inramningar. Kulturen bildas av de gemensamma inramningarna. För att kunna identifiera inramningar i en text använder Entman (1993, s. 51–58) fyra huvudsakliga funktioner som gestaltningsramen har: den definierar ett problem, identifierar dess orsaker, tar moralisk ståndpunkt och tar ställning till hur problemet ska hanteras. Dessa funktioner kan användas som en mall när inramningar ska identifieras. I vissa fall uttrycks alla funktioner i en mening medan inte alla funktioner används i andra texter.

3.7. Motivering av valda teorier

De teorier som används i studien är nödvändiga att använda för att kunna bidra med kunskap om porträtteringen av kriminella kvinnor i svensk dagspress. Nedan motiveras valet av teorier som används i studien.

Diskursteorin hör samman med diskursanalys som är den metod som använts i studien. Teorin användes för att kunna analysera och hitta mönster i språkbruket i artiklarna, samt för att förstå diskurser på ett kritiskt sätt. Studien gjordes med utgångspunkt i Hirdmans genusteori som handlar om hur sociala kön konstrueras. Genussystemet, normalitet och avvikelse, samt normativ femininitet låg som grund för att kunna diskutera kriminella kvinnors porträttering utifrån könsstereotyper och normer. Den normativa femininiteten redogör för vilka attribut och egenskaper som är bundna till idealkvinnan. Utifrån den kännedomen kunde vi med hjälp av normalitet och avvikelse definiera varför kriminella kvinnor ses som avvikare från det normala. Även det intersektionella perspektivet är intressant eftersom medier har en makt i sin porträttering av kriminella kvinnor och på grund av att porträtteringen kan skilja sig åt beroende på kvinnornas egenskaper, situation och attribut. Chivalry- och The evil woman teorin är två teorier som var intressanta att använda

för att undersöka om kriminella kvinnor särbehandlas på samma sätt i mediala sammanhang som i rättssystemet beroende på hur långt ifrån den normativa feminiteten de står. Eftersom vi analyserade medier som gestaltar händelser och personer i sin rapportering var gestaltningsteorin en användbar teori. Det är intressant hur journalisterna genom både medvetna och omedvetna val utformar artiklarna om de kriminella kvinnorna.

4. Metod och material

I kapitlet metod och material presenteras metoden kritisk diskursanalys och Faircloughs tredimensionella modell. Vidare presenteras det material som studien bygger på och avslutningsvis förs en diskussion om metodval.

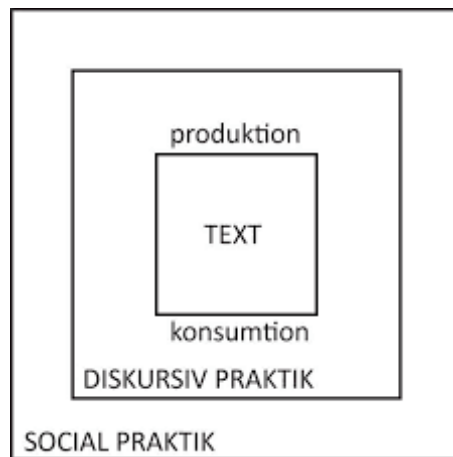
4.1. Kritisk diskursanalys

Med hjälp av en diskursanalys är det möjligt att undersöka de dolda strukturer i samhället som styr människors beteenden med syfte att kritiskt kunna avslöja maktförhållanden med hjälp av språkbruk. Vad anses vara normalt, vad är det som aldrig kommer fram och vem får säga vad. I en diskursanalys granskas även hur enstaka ord skapar innehåll (Esaiasson et al. 2012, s. 212). Språkets roll i hur människor tolkar en nyhet är stor och påverkar också andra sociala praktiker (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 76).

En kritisk diskursanalytiker har som avsikt att undersöka olika mönster som skapats i samhället genom att granska skrift och tal. Målet är att kunna upptäcka de sociala konsekvenserna som de aktuella diskurserna kan leda till och att i längden kunna bidra till förändring (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 52). Fairclough (1995a, s. 7) menar att det är nödvändigt att göra en detaljerad textanalys för att få en djup förståelse för de rådande diskurserna och för att sedan kunna koppla dessa mönster till sociala praktiker. I den här studien är det normer och föreställningar om idealkvinnan som kommer sättas i relation till de andra stegen i analysen. Det räcker inte med att endast studera innehållet i en text eftersom även helheten bör granskas för att finna mönster i texten (Fairclough (1995a, s. 7).

4.1.1. Faircloughs tredimensionella modell

Den analysmodell som tillämpas för att kunna utföra studien är Faircloughs tredimensionella modell. Norman Fairclough är en av grundarna av kritisk diskursanalys. Den här textorienterade modellen består av tre steg. Modellen har använts i analysen för att utläsa komplexa sociala händelser kopplade till text. Analysen påbörjades i första steget genom att analysera mönster i laddade ord och modalitet. Efter det sattes texterna i en större kontext och vi kunde utläsa artiklarnas interdiskursivitet. Sedan kunde de två första stegen analyseras tillsammans för att slutligen kopplas till den sociala praktiken som är det sista steget i modellen.



Figur 1: Faircloughs tredimensionella modell för diskursanalys (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 74).

Text: Textanalys utgör det första steget av Faircloughs modell. Textanalysen utförs genom en lingvistisk analys som innefattar vokabulär, grammatik och sammanhang mellan satser (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 72). I den här studien analyseras främst språkbruk då målet var att komma fram till en slutsats om hur kvinnor porträtteras i dagspress och det är därav intressant att se vad det finns för mönster i till exempel användandet av laddade ord. Mer specifikt kommer lexikala val och modalitet att analyseras. Machin och Mayr (2012, s. 6–7) skriver att en lexikal analys handlar om att analysera ordval. Används en del typer av ord ofta medan andra undviks? Vid en modal analys analyseras skribentens grad av instämmande i en sats. Diskurser använder olika typer av modalitet. Winther Jørgensen och Phillips (2000, s. 87) tar upp massmedier som ett exempel och beskriver att de ofta lägger fram tolkningar som om det vore fakta. Vi har analyserat lexikala val och modaliteten i artiklarna för att se vilka ord som används för att beskriva kriminella kvinnor, samt för att se om kvinnorna presenteras som kriminella oberoende eller beroende av dessa ordval.

Diskursiv praktik: I den diskursiva praktiken sätts texter i ett större sammanhang genom att undersöka vem texten är riktad till och vad det finns för samband mellan vår omvärld och textens utformning. Fairclough (1995b, s. 58) använder begreppet *intertextualitet* och menar att varje text är en del av ett nät av andra texter som sedan reproduceras och ger varandra betydelse. I den här studien är det artiklar som undersöks och det är av intresse att jämföra om det skett en förändring i kriminella kvinnors porträttering från den tidigare forskningen. Fairclough (1995b, s. 75) menar även att *intertextualiteten* kan förknippas med påverkan, då

den diskursiva praktiken utgör ett komplext socialt sammanhang där olika diskurser skapar olika framställningar. *Interdiskursivitet* är ett annat begrepp som Winther Jørgensen & Phillips (2000, s. 87) tar upp som en del av den diskursiva praktiken. Författarna menar att interdiskursivitet är en form av intertextualitet och innebär att en författare kontextualiserar något på nytt från en eller flera andra diskurser. I vår analys har interdiskursivitet undersökts för att se hur olika diskurser samspekar i artiklarna.

Social praktik: Den tredje och sista dimensionen kopplar samman de två tidigare dimensionerna till den större helheten och sociala praktiken. Kommunikation och intersektionalitet har en stark koppling och språkbruk länkar dessa två samman. Analysen sätts alltså i kontext till andra diskurser men även icke diskursiva element. Hur en journalist väljer att formulera sina texter grundar sig i något mycket större än den egna viljan, det handlar om normer och vad som anses vara accepterad kommunikation. Den sociala praktiken både påverkas av och påverkar samhället (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 15). ”Varje kommunikativ händelse fungerar som en form av social praktik genom att den reproducerar eller ifrågasätter diskursordningen” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 76). En kritisk diskursanalys har som syfte att kunna synliggöra sambandet mellan språkbruk och den sociala praktiken (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 16).

4.2. Material & tillvägagångssätt

Det material som har använts för att genomföra analysen är artiklar från Svenska Dagbladet och Aftonbladet publicerade under år 2020 och den databas vi har sökt i är mediearkivet Retriever. Vid slagningarna i Retriever har vi avgränsat efter tidsperiod, tidning och utvalda sökord. Vi har valt *kvinnor* som vårt primära sökord och det är med i varje slagning eftersom studien är begränsad till artiklar om kriminella kvinnor. I pilotstudien kunde det konstateras att trots den avgränsade sökningen fick vi sälla bort många artiklar där män var gärningspersoner och inte kvinnor. Vi valde ändå att använda *kvinnor* som vårt primära sökord eftersom det var den mest effektiva sökningen för att kunna genomföra studien. Sökorden *gripen, anhållen, häktad, misstänkt, brott, kriminell, skyldig, dömd* skrevs in under fliken ”något av orden” som innebar att sökresultatet innehöll minst ett av orden. Anledningen till att vi valde dessa ord var att vi ville få träffar på artiklar som handlade om kriminalitet. I Retriever fanns totalt 544 träffar på artiklar från dagstidningarna Svenska Dagbladet och Aftonbladet under år 2020. 74 av artiklarna kunde användas i analysen och anledningen till

att det inte blev fler är att vi upptäckte att de flesta av träffarna var artiklar med kvinnan som brottsoffer. I de 74 artiklarna analyserades lexikala val och modalitet för att kunna identifiera om det finns mönster i porträtteringen av kriminella kvinnor. Alla 74 artiklar ligger alltså till grund för de diskursiva teman som presenteras i analyskapitlet. Tolv av artiklarna refereras det till med artikelnummer i analyskapitlet medan resterande 64 artiklar benämns som ”övrigt material”.

Vårt val av dagstidningar grundar sig i att vi ville finna ett tillräckligt stort antal artiklar om kriminella kvinnor för att sedan kunna göra ett urval av artiklar att analysera ingående. Efter en pilotstudie konstaterade vi att Svenska Dagbladet och Aftonbladet hade artiklar som skulle vara användbara för oss. Tidningarna jämförs inte med varandra, utan varje artikel har analyserats på samma sätt oberoende av vilken tidning den är publicerad i. Eftersom vi endast är intresserade av innehållet av artiklarna så kommer de endast refereras till med artikelnummer.

4.2.1. Begreppsutredning

En del av de sökord som använts har förtydligats för att undvika tveksamheter. Sökorden som redogörs för är *gripen*, *anhållen*, *häktad*, *dömd*. Även begreppet *stigmatiseringsprocess* beskrivs.

Ett *gripande* kan utföras av polis likväl som av allmänheten om nöden så kräver. Det är ett tillfälligt frihetsberövande och den gripne ska genast ha rätt till förhör. Om det enligt åklagaren finns fortsatt misstanke om brott efter förhör sker ett *anhållande*. Om inte skäl finns ska personen genast släppas på fri fot (Polisen, 2020).

Efter beslut om anhållande måste polisen skicka in en häktningsframställan. Det är domstolen som tar beslut om *häktning* och för att kunna göra det bör brottet personen är misstänkt för omfatta minst ett år i straffskalan. Det krävs även att den misstänkte med sannolika skäl ska ha utfört brottet. Inom 14 dagar ska sedan åklagare väcka åtal, men den tiden kan förlängas om domstolen beslutar det. Den åtalade kan inte bli *dömd* för ett brott förrän efter det varit en rättegång. Personen hamnar sedan i belastningsregistret och domen är en offentlig handling som vem som helst kan begära ut (Polisen, 2020).

En *stigmatiseringsprocess* uppstår när det finns en ojämlik maktrelation mellan två parter, där den ena parten är klassificerande och har förfogande över nog med resurser för att få ett tolkningsföreträde av verkligheten. Stigmatiseringen manifesteras genom fördomar och misstänkliggörande gentemot den andra parten som används för att göra gränsdragningar mellan olika grupper av människor. Genom stigmatiseringsprocesser kan den klassificerande parten skapa normer och upprätthålla en social kontroll (Goffman, 1995, s. 13).

4.3. Metoddiskussion

För att vara medveten om styrkor och svagheter med sin forskning är det relevant att undersöka studiens reliabilitet och validitet. Vår målsättning med studien har hela tiden varit att använda en analysmetod som gör det tydligt för läsaren att följa varje steg fram till ett resultat. För att skapa en så hög reliabilitet som möjligt har vi gjort allt vi kan för att skapa en noggrann och konkret redovisning av tillvägagångssättet. Vi anser att våra avgränsningar i val av artiklar, tidningar och tidsperiod är tillräckliga för att uppnå syftet. Däremot finns det en medvetenhet kring att det kan anses finnas svagheter i val av avgränsning och urval, samt teori och metod. 12 artiklar från år 2020 har analyserats i studien och med tanke på studiens syfte och valda metod anser vi att det är en passande avgränsning av material. Vi menar att vårt analysmaterial ger oss möjlighet att bidra med kunskap om kriminella kvinnors porträttering i svensk dagspress och att studiens syfte kan uppnås.

Vi har valt att analysera medias porträttering av kriminella kvinnor och därav är diskursanalysen en utmärkt metod enligt oss. Genom att göra en diskursanalys kan vi försöka förklara varför texterna porträtterar kvinnorna på ett visst sätt. Analysen behandlar det samtal som förs kring kvinnorna, samt samtalets förutsättningar (Ringström, 2014, s. 115). Vi som författare är medkonstruktörer i den kritiska diskursanalysen vilket gör det möjligt att fokusera forskningen efter väl valda teorier. Den kritiska diskursanalysen strävar efter att identifiera och ifrågasätta jämställdhet med ett politiskt motiv (Hansen & Machin, 2019, s. 141–143). Hansen och Machin (2019, s. 141–143) menar att det inte är möjligt att göra en kritisk diskursanalys helt objektiv eftersom en kvalitativ analys bygger på tolkning vilket kan leda till att resultatet präglas av författarens tidigare erfarenheter. Hade vi som författare haft en annan kulturell bakgrund och en annan förförståelse är det möjligt att resultatet hade blivit annorlunda. Hansen och Machin (2019, s. 141–143) menar att en fördel med metoden är att

den blir skraddarsydd för den ämnade studien och att vetenskapen om att studien inte kan bli helt objektiv är mer vetenskapligt korrekt än att ignorera det.

Flyvberg (2006, s. 223) konstaterar att det är viktigt att under sin forskningstid ta emot feedback och att inte distansera sig alltför mycket från sin studie. För att kunna göra en nyanserad och lärorik studie menar Flyvberg (2006, s. 223) att vi som forskare måste känna en viss närhet till studien. Han poängterar även att målet när en fallstudie görs inte är att skapa bevis, utan snarare att bidra med kunskap, vilket är det vi vill bidra till med vår studie. Flyvberg (2006, s. 226) nämner att ”science” på tyska bokstavligen betyder ”att få kunskap”. Vi vill poängtera att vi med denna studie vill bidra med kunskap och inte konstatera fakta om kriminella kvinnors porträttering i svensk dagspress.

5. Analys

Vi har identifierat tre teman i vår analys som är: intersektionella mönster, kriminella kvinnor som offer för omständigheter och kriminella kvinnor som avviker från den kvinnliga stereotypen. I kapitlet refereras det till tolv artiklar och resterande artiklar benämns som övrigt material.

5.1. Intersektionella mönster

I analysen har vi identifierat flera intersektionella mönster och genom en lingvistisk textanalys framgår det att könen påverkas av maktstrukturer, vilket syns i beskrivningen av kriminella kvinnor. Precis som Molina (2007, s. 9) konstaterar finns det en könssegregation där mannen är överordnad kvinnan och segregationen mellan könen syns i artiklarna. Ett mönster som vi har identifierat är att mannen genomgående i artiklarna nämns före kvinnan. Vid flera tillfällen nämns även kvinnan i förhållande till en man oavsett om han var gärningsperson eller inte. Ett exempel på ett lexikalt val där könsmaktstrukturer framgår är i artikel 2 där den kriminella kvinnan beskrivs i förhållande till sin pappa på grund av att han är president. ”Isabel dos Santos är dotter till Angolas tidigare president José Eduardo dos Santos som lämnade presidentposten 2017” (Artikel 2, 22 januari 2020). Isabel Dos Santos porträtteras som en framgångsrik och medveten kvinna. Trots att hennes pappa inte har något med brottet att göra nämns hon som *presidentdotter* både i rubrik och brödtext. Ett annat exempel är i artikel 6 där paret Marc Dutroux och Michelle Martin beskrivs som under 1990-talet kidnappade, våldtog och dödade flera unga flickor. I artikeln står det ”Till sin hjälp hade han sin fru, Michelle Martin” (Artikel 6, 23 oktober 2020). Varje gång Michelle Martin nämns används beteckningen ”hans fru” eller ”hans hustru” före hennes namn. Marc Dutroux dömdes till livstids fängelse och Michelle Martin dömdes till 30 år vilket tyder på att hennes inblandning i brotten var stor.

I artikel 9 beskrivs ett par som tillsammans öppnat en bordell. Uppfattningen vi får är att båda parterna har lika stor delaktighet i brottet och det framgår i porträtteringen att kvinnan likväl som mannen varit drivande i verksamheten. ”Kvinnan har sett till att andra kvinnor varit där och sålt sexuella tjänster” (Artikel 9, 2 september 2020). Däremot beskrivs kvinnan i flera fall i förhållande till mannen och benämns som *hans fru*. ”En polis och hans fru har tjänat 11 miljoner på att driva en bordell i Stockholm, enligt åklagaren” (Artikel 9, 2 september 2020).

Utifrån ett genusperspektiv är den benämningen intressant eftersom det precis som Hirdman (2004, s. 122) konstaterar finns en hierarkisering i samhället som speglas i artiklarna. Rubriken i artikel 9 är ”Polis och fru drev bordell: Paret tjänade miljoner på misstänkt sexverksamhet” (Artikel 9, 2 september 2020). Ordvalen *drev* och *tjänade* har en stark modalitet som får det att låta som att paret med all säkerhet har begått brottet, trots att det är en misstänkt sexverksamhet. Det har noterats i det övriga materialet att det i flera fall används en stark modalitet i rubrikerna oberoende av om kvinnan är dömd för brott eller inte. I brödtexterna förekommer det oftare osäker modalitet, men att det används en stark modalitet är vanligast, också här oberoende av om kvinnan är dömd eller inte. Det stämmer överens med det Winther Jørgensen och Phillips (2000, s. 87) skriver om att massmedier ofta lägger fram tolkningar som fakta.

Kvinnan som mannens tillhörighet eller medhjälpare är ett mönster som är utmärkande i artiklarna och allra tydligast i de artiklar där kvinnan och mannen begått en kriminell handling tillsammans. Kvinnorna porträtteras som medhjälpare oavsett sin inblandning i brottet. Dessa lexikala val stärks även av Hirdmans (2004) teori om genussystem där mannen och kvinnan ställs som motsatspar. Även den hierarkiska ordningen som Hirdman (2004, s. 122) beskriver framgår i artiklarna. Ett fall som däremot bryter mönstret där kvinnan porträtteras som tillhörighet till mannen är Knutbymisshandeln (Artikel 1 & 8). Det finns tre dömda gärningspersoner i Knutbymisshandeln och en av dem är Åsa Waldau. Porträtteringen i artiklarna om Knutbymisshandeln avviker från det mönster vi kan se i övriga artiklar där gärningspersonerna varit både män och kvinnor. I de artiklar vi analyserat som handlar om Knutbymisshandeln är Waldau alltid huvudperson trots att männen också är skyldiga till brott. Precis som konstateras i gestaltningsteorin gör journalister både medvetna och omedvetna val när de konstruerar en nyhet. Det är intressant att se hur ett så tydligt mönster bryts, där kvinnor i många fall porträtteras som biroller till männen medan det i Knutbymisshandeln är männen som porträtteras som biroller till kvinnan.

Åsa Waldau, den upphöjda ledaren, hade bara blivit ännu mer upphöjd. Många av församlingsmedlemmarnas liv gick ut på att tjänstgöra hos henne och på att förse henne med gåvor, mer eller mindre exklusiva. Systematisk bestraffning tillämpades i form av örfilar. Utomäktenskapliga relationer uppstod. Enligt Peter Gembäck. Nu står tre personer åtalade. Han själv, Åsa Waldau (som i dag har ett annat efternamn) och en tredje pastor. Alla tre är åtalade för misshandel, Peter Gembäck även för olaga tvång och den tredje pastorn också för sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning. (Artikel 1, 5 januari 2020)

Citatet ovan är ett exempel på hur Åsa Waldau porträtteras i flertalet artiklar i de båda tidningarna. Hon ses som ledare i sekten och det ges en bild av henne som en maktgalen och elak kvinna. Trots att alla tre pastorerna blev åtalade för misshandel porträtteras Åsa Waldau som den värsta av dem. I artikel 1 är det Peter Gembäck som har intervjuats och får komma till tals om sin upplevelse av sekten. Gembäck menar att han är medveten om att han har tagit dåliga beslut förr och som artikelns rubrik tyder på ”Jag blir besviken om jag inte blir dömd” (Artikel 1, 5 januari 2020) vill han nu göra rätt för sig. Det är intressant att Gembäck å ena sidan är väl medveten om sitt ansvar i de brott de tre pastorerna utfört men å andra sidan får man som mottagare av artikeln en uppfattning om att det sker en ansvarsförskjutning från Gembäck till Waldau. Han säger att han två gånger blev slagen av Åsa Waldau. ”Det fanns inte en tanke hos mig om att hon var dum som slog mig. Tvärtom tänkte jag på hur illa ställt det måste vara med mig eftersom hon till och med behövde slå mig” (Artikel 1, 5 januari 2020). Citatet ovan tyder på en ansvarsförskjutning och ett försök att porträttera Waldau som en syndabock.

Som artiklarna nämnda ovan visar, porträtteras kvinnan vid flertal tillfällen i förhållande till en man, exempelvis som hans hustru eller hans dotter. I artiklarna om Knutbymisshandeln är det däremot männen som nämns i förhållande till kvinnan. Gembäck får möjlighet att berätta om Knutby ur sin synvinkel i två långa artiklar som vi har analyserat. Det framkommer i artikel 1 att Waldau avböjt att kommentera händelserna och i artikel 8 ges ingen förklaring till att hon inte yttrar sig. Trots att Waldau valt att inte delta publicerades artikel 1 där en man får tala om henne utan att hon kan försvara eller förklara sig. Att Waldau valde att inte yttra sig kan bero på att hon inte vill att sitt deltagande i Knutbymisshandeln ska uppmärksammas i media. Genom att det endast är Gembäcks uppfattning om Knutbymisshandeln som presenteras i artiklarna skapas en vinklad syn av händelsen. Det framstår som att Gembäck försöker göra en ansvarsförskjutning mot Waldau, vilket vi menar gör porträtteringen ensidig och därmed inte rättvis.

5.2. Kriminella kvinnor som offer för omständigheter

Kriminella kvinnors porträttering som offer för omständigheter är ett mönster vi har identifierat i analysen. Genom att exempelvis beskriva hur kvinnans liv varit innan brottet begicks, att hon blivit utsatt för våld eller att hon lider av en sjukdom främjas framställningen av kvinnan som offer. Forskare inom Chivalry-teorin menar att kvinnor ofta ses som svaga

och i behov av skydd och att de därför får en positiv särbehandling (Grabe et al., 2006, s. 137). I analysmaterialet finns det flera artiklar där det framstår som att det görs försök att hitta eventuella anledningar till att kvinnorna har begått brott, bland annat genom att beskriva ett barndomstrauma. I och med att fokus läggs på yttre omständigheter blir det tydligt att det finns ett intresse och behov av att hitta en förklaring till varför kvinnorna kommit till den punkt att de begår kriminella handlingar.

En artikel där psykisk ohälsa nämns i förhållande till ett brott är i porträtteringen av Lisa Montgomery (Artikel 5). År 2007 blev hon dömd till avrättning för att 2004 ha strypt en gravid kvinna till döds och sedan skurit ut och kidnappat bebisen som låg i kvinnans mage. Bebisen överlevde mirakulöst och Montgomery greps strax efter kidnappningen. I artikeln citeras ett uttalande av Lisa Montgomerys advokat som lyder ”Lisa Montgomery har sedan länge tagit fullt ansvar för sitt brott och kommer aldrig att lämna fängelset. Hennes svåra mentala sjukdom och de förödande följderna av hennes barndomstrauma gör avrättningen till en djup orättvisa” (Artikel 5, 24 oktober 2020). Det här är ett exempel ur texten där Lisa Montgomery sätts i en offerroll då advokaten menar att Montgomerys psykiska ohälsa och barndomstrauman skulle vara anledning till förmildrande konsekvenser. Ansvaret förskjuts från gärningskvinnan till hennes psykiska ohälsa och uppväxt.

Porträtteringen av kriminella kvinnor som offer för sina omständigheter sker inte bara genom att skuldbelägga föräldrar för en traumatisk uppväxt. Det görs även genom att nämna gärningkvinnornas eventuella påverkan av alkohol och droger. I artikel 3 med rubriken ”Hade 1,95 promille vid dödsolycka” (Artikel 3, 26 februari 2020) beskrivs ett fall där en kvinna blivit åtalad för grovt rattfylleri och grovt vållande till annans död. Brottet hon begått är bland annat rattfylleri och därmed är det relevant att nämna kvinnans alkoholintag i artikeln. Det är en kort artikel där fokus är på att kvinnan varit alkoholpåverkad snarare än att en person mist sitt liv. ”Kvinnan hade enligt åtalet 1,95 promille alkohol i blodet och körde även för fort när hon tappade kontrollen över sin bil och frontalkrockade med en husbil i mötande körfält, rapporterar SVT Nyheter Dalarna” (Artikel 3, 26 februari 2020).

I flera artiklar nämns alkohol och droger i relation till brottet på ett sätt som kan ses som ett försök att fastställa varför brottet har begåtts. Ett exempel är i artikel 10 där gärningskvinnan Carina Askeroth som knivhögg sin väninna till döds med 143 knivhugg beskrivs ha varit påverkad av alkohol och narkotikaklassade preparat. En väninna till både den drabbade och

förövaren säger att Carina Askeroth tidigare har spårat ur när hon druckit alkohol. Att ha tagit narkotikaklassade preparat, att ha druckit alkohol och att ha spårat ur tidigare är inte bevis på att det drev henne till att knivhugga sin väninna 143 gånger, utan endast spekulationer. De lexikala val som används för att beskriva Carina Askeroths tillstånd vid tillfället då hon mördade sin väninna framställs som ett försök till att porträttera Askeroth som ett offer för omständigheter. Ett exempel på det är när det i artikeln står ”Enligt stämmningsansökan hade den 52-åriga kvinnan flera narkotikaklassade preparat i blodet. Enligt bipacksedeln till ett av preparaten som kvinnan misstänks ha missbrukat står det bland annat att panikattacker och aggression kan vara en biverkning, om än mindre vanliga” (Artikel 10, 5 augusti 2020).

5.3. Kvinnor som avviker från den kvinnliga stereotypen

Flera av de artiklar som har analyserats innehåller lexikala val som framställer kriminella kvinnor som avvikande från det normala. I analysmaterialet används ord som *attack* (Artikel 11) och *skriker* (Artikel 12) vid beskrivning av kvinnornas våldsamma gärningar. Även i övrigt analysmaterial noterades ordval som får kvinnorna att framstå som aggressiva och okänsliga. Andra gånger noteras än mer laddade ord vid beskrivning av gärningskvinnor i artiklarna. Ett exempel är Clare Bronfman (Artikel 7) som förklaras ha finansierat en sexsekt med stora summor pengar. Sektens ledare har enligt artikel 7 i hemlighet haft ett antal sexslavar och utan Clare Bronfmans finansiella bidrag hade ledaren sannolikt inte haft råd att driva sekten. Bronfman dömdes till sju års fängelse och cirka sex miljoner i böter. I artikeln refereras till ett offer som vid rättegången beskrivit att Bronfman har drabbats av ett farligt storhetsvansinne och av ett annat offer benämns hon som ett *rovdjur* (Artikel 7). Lexikala val som tidigare nämnda bidrar till den stigmatiseringsprocess som skapandet av en avvikare från det normala är. Precis som Landers (2003) teori om normalitet och avvikelse beskriver så är det först när andra upptäcker och definierar en person som avvikare personen går in i den sociala rollen. I skapandet av en avvikare har alltså journalistiken en central roll genom gestaltningar.

En kriminell kvinna som det rapporterades mycket om i Aftonbladet och Svenska Dagbladet under 2020 var Åsa Waldau, eller *Kristi brud* som är en vanlig beteckning av henne i artiklarna om Knutbymisshandeln. Som flera andra avvikande kvinnor porträtteras hon som arg och galen. Hon uppfattas i porträtteringens som ond. I artiklarna används ord som: *arg*, *frustrerad* och *irriterad* för att beskriva Waldau. I de detaljerade beskrivningarna av

misshandeln som hon ska ha utsatt andra i sekten för förekommer laddade ord som stärker bilden av henne som en ond ledare. Till exempel skrivs det i artiklarna att hon ska ha sparkat en kvinna i magen och slagit en annan person med flugsmälla i ansiktet. I två av artiklarna (Artikel 1 & Artikel 8) om Waldau finns interdiskursivitet då hon framställs som ond och beskrivs av Peter Gembäck som var med i sekten. I artikel 8 intervjuas Peter Gembäck om sin nysläppta bok som handlar om Knutbysekten. På flera ställen refereras det till innehåll i boken som baseras på Gembäcks erfarenheter som sektmedlem. I artikeln står bland annat ”Enligt Gembäck utövade Waldau fysisk och psykisk tortyr. Hon misshandlade, frös ut och delade upp folk i ”rätt” och ”fel”. En gång högg hon en kvinna i handen med en dessertgaffel när frukosten inte varit bra nog” (Artikel 8, 11 oktober 2020). Enligt referenserna till boken bestämde även Waldau vem som skulle gifta sig med vem och hon styrde medlemmarna i sekten dygnet runt. Här beskrivs Åsa Waldau som avvikande från den stereotypiska kvinnan eftersom hon sägs aktivt ha begått flera våldsamma gärningar. I samma meningar finns ett intersektionellt mönster i och med att en man ensidigt beskriver en kvinna.

Interdiskursivitet har upptäckts i fler artiklar än de skrivna om Åsa Waldau. I temat *kriminella kvinnor som offer för omständigheter* beskrevs Lisa Montgomery. En kvinna som mördade en gravid kvinna och skar ut hennes bebis. I artikeln finns ordval som får henne framstå som ett offer, men också som ond och grym. Vid ett tillfälle nämns det i artikeln att hon i New York Post har kallats *slaktaren*. De gånger hon porträtteras som ond i artikeln används en stark modalitet och det uppfattas som sanning, medan det de gånger som hon porträtteras som offer finns en osäkerhet i modaliteten. Det refereras vid de tillfällena till Montgomerys advokat som protesterade mot dödsdomen.

”Kvinna spelade MS-sjuk och blind” (Artikel 4, 14 november 2020) är en artikel som handlar om ett fall där en kvinna under flera år påstås ha spelat MS-sjuk och står åtalad för grovt bidragsbrott. Enligt vår analys presenteras mycket av den information som framkommer i artikeln som om det vore fakta trots att kvinnan ännu inte har dömts för något brott. ”Kvinnan var blind, satt i rullstol och kunde varken äta eller gå på toa själv. Men här avslöjas hon på bild när hon går kilometerlånga promenader i raskt tempo” (Artikel 4, 14 november 2020). Ordet *avslöjas* har en stark modalitet som förstärker skribentens instämmande i meningen och som enligt vår analys får det att verka som att kvinnan med all säkerhet har utfört den brottsliga handlingen. I artikeln används ordval som porträtterar den misstänkta gärningskvinnan som omoralisk och offensiv. ”Enligt utredningen ska vissa assistenter ha

känt sig pressade att begå bidragsfusk för att den 55åriga [sic!] kvinnan krävde det av dem” (Artikel 4, 14 november 2020). Ordvalen *pressade* och *krävde* är laddade ord som framställer kvinnan som dominant och hänsynslös vilket avviker från den kvinnliga stereotypen.

I artikel 10 om nyårsmordet porträtteras gärningskvinnan inte bara som offer för omständigheter utan även som känslökall och hård. ”De påträffar också en blodig kvinna med en kniv i handen i lägenheten. Kvinnan är Carina Askeroth, som trots polisens upprepade uppmaningar vägrade släppa kniven. Polisen får till slut kvinnan att släppa vapnet och griper henne på platsen” (Artikel 10, 5 augusti 2020). Det framkommer även i artikeln att Askeroth inte erkänner mordet, utan att hon menar att det var en främmande man som ska ha begått mordet. Att frånta sig ansvaret för en sådan händelse menar vi tyder på ett känslökallt beteende som avviker från den kvinnliga stereotypen. Utöver porätteringen som känslökall och hård, skriver journalisten att Askeroth ska ha känt sig mobbad, kränkt och ifrågasatt under kvällen, vilket vi menar är en interdiskursivitet.

6. Diskussion

Här förs en diskussion utifrån studiens resultat, teorier och syfte. Kapitlet avslutas med förslag till vidare forskning. I den här studien har vi varit intresserade av att undersöka kriminella kvinnors porträttering i nyhetsmedia och huruvida porträtteringen förändrats i takt med feminismens utveckling. Vi tycker att det är viktigt att vara medveten om kvinnors underordning i samhället och de förväntningar som finns på kvinnligt beteende. Kriminella kvinnor står långt ifrån idealkvinnan och de är en minoritet bland förövare. Dessa kvinnor ses enligt tidigare forskning som avvikare och vi har i den här studien undersökt om rapporteringen av kriminella kvinnor i dagstidningar utgår från det stereotypiska ramverket. Syftet studien har utgått från är:

Syftet med studien är att bidra till en ökad kunskap om medias porträttering av kriminella kvinnor. Vi kommer att analysera artiklar från två av Sveriges största dagstidningar och utläsa om det finns några mönster i språkbruket, samt hur dessa mönster kan förstås utifrån ett genusperspektiv.

Den tidigare forskningen vi funnit om porträttering av kriminella kvinnor i nyhetsmedia konstaterar samma sak som vi gör i analysen, alltså att kriminella kvinnor porträtteras som antingen galna, ledsna eller arga. Precis som den tidigare forskningen kommit fram till har vi i vår analys identifierat flera mönster i kvinnornas porträttering. Två av dessa mönster är att kvinnorna porträtteras som offer för omständigheter och i andra fall som onda. I analysen kunde vi se hur alkohol, droger och uppväxt är faktorer som flera gånger nämns i relation till brottslighet.

I artikel 10 skrivs det om mordet på Åsa, en kvinna som blev mördad av sin väninna Carina Askeroth på nyårsafton. Vi fann det här fallet intressant i analysen då Askeroth både porträtteras som ett offer och som en känslökall mördare i artikeln. Estrada (2019, s. 153) menar att det finns ett stort intresse i att känna till kvinnors motiv för att begå brott, medan Easteal et al. (2015, s. 39) menar att omständigheterna kring brottsorsaker vanligtvis inte uppmärksammas i nyhetsmedia. Vi anser att det finns ett samband i porträttering av Askeroth mellan de två diskurserna och The evil woman teorin samt Chivalry-teorin. Vetskapen om att Askeroth fick en livstidsdom i relation till att de väljer att nämna hennes eventuella orsaker till att begå brottet visar en skev bild i kvinnans porträttering. En person har blivit mördad, men ändå anses det relevant att inkludera Askeroths narkotika- och

alkoholpåverkan. Utöver det ifrågasätter vi om det nödvändigt att ta med att hon även känt sig utfryst och mobbad. Det går att anta att kvinnors anledning till att begå brott skapar ett starkt nyhetsvärde.

I analysen uppmärksammades flera exempel på laddade ord och stark modalitet i artiklarna som kan bero på dramatisering av nyheten. Det används ibland missvisande rubriker där vi menar att det kan framstå som att en kvinna utfört ett brott som hon i verkligheten inte blivit dömd för vilket förekommer i artikel 4 och även har noterats i övrigt material. Ett exempel är ”Kvinna spelade ms-sjuk och blind” (Artikel 4, 14 november 2020), i artikeln men framför allt i rubriken presenteras brottsmisstanken som om det vore ett färdigutrett brott. Det menar vi har ett samband med det Deckert (2019, s. 340) skriver om nyhetsvärde och att nyheter ofta dramatiseras för att väcka uppmärksamhet. Vi tycker att det är förståeligt att som journalist vilja skapa ett högt nyhetsvärde för att nå ut till så många människor som möjligt. Däremot anser vi det vara oetiskt att använda kvinnors underordnade position där de porträtteras utifrån en stereotypisk ram för att väcka uppmärksamhet. Enligt gestaltningsteorin är många av de val journalister tar gällande gestaltning rutiniserade och alltså inte medvetna.

Utifrån de diskurser vi funnit i analysmaterialet menar vi att alla valda artiklar på ett eller annat sätt utgör en stereotypisk porträttering. Kvinnliga gärningspersoner står långt ifrån den normativa feminiteten och ses därför som avvikare vilket vi menar är en förklaring till kvinnornas porträttering och de mönster som finns i den. Precis som nämnt i analysen finns det intersektionella mönster i porträttingen genom att kvinnan i viss mån porträtteras som medhjälpare till mannen. Även benämningen som *hans hustru* anser vi ur ett genusperspektiv visar på en tydlig hierarkisering mellan mannen och kvinnan (Artikel 6).

I diskursen “Kvinnor som offer för omständigheter” vill vi betona att det är omständigheterna kring brottet som används på ett sådant sätt i porträttingen att de ses som anledningen till att brottet har begåtts, trots att det kan finnas en annan förklaring. Med det menar vi att kvinnorna inte nödvändigtvis bara porträtteras som offer och ses som oskyldiga till brott, utan snarare att det i flera artiklar presenteras omständigheter till varför brottet kan ha begåtts. I artikel 5 tas kvinnans barndomstrauma upp och i artikel 10 nämns kvinnans relation till och påverkan av alkohol och droger som en omständighet. Porträttingen av ”kvinnor som avviker från den kvinnliga stereotypen” menar vi är ett resultat av det som *The evil woman*

teorin konstaterar, att kvinnan står så långt ifrån det stereotypiska ramverket att de istället porträtteras som onda och oanständiga (Nagel & Hagan, 1983, s. 91–129). Ett tydligt exempel i den diskursen är i artikel 8 där Waldau porträtteras som elak, aggressiv och benägen att begå våldsamma handlingar.

Alla kvinnor i de analyserade artiklarna porträtteras inte på samma sätt. Vi kan dock konstatera att det finns ett gemensamt mönster för alla diskursiva moment som är att de kriminella kvinnorna porträtteras som avvikande. De avviker både från idealkvinnan och från typiska egenskaper hos en gärningsperson. Kvinnorna beskrivs som avvikande på olika sätt och i varierande omfattning beroende på omständigheterna kring brottet. Den normativa feminiteten kan kopplas samman med de intersektionella mönster som finns i porträttingen. Framför allt det attributet som Ambjörnsson (2008, s. 63) skriver är passivitet vilket är aktuellt i de artiklar där kvinnan porträtteras som ett offer för sina omständigheter. I de fall där kvinnan beskrivs i relation till en man porträtteras hon som Chivalry-teorin föreslår: med en positiv särbehandling som resultat av att hon ses som svagare än mannen i brottsammanhang. Särbehandlingen framgår i Dutroxfallet där kvinnan beskrivs ha haft en biroll i brottet, medan mannen har haft huvudrollen (Artikel 6). Kvinnan som beskrivs i denna artikel avviker från den normativa feminiteten i många aspekter, men trots att hon avviker på grund av hennes aktiva roll i brottet porträtteras hon som passiv i sammanhanget och som underordnad mannen. I denna artikel blir Hirdmans (2004) beskrivningar av hierarkisering och dikotomi tydlig. Kvinnan och mannen beskrivs som motsatspar genom att mannen porträtteras som den mest aktiva i brotten och ”hans hustru” som medbrottsling. Den manliga normen legitimeras genom porträttingen.

I den tidigare forskningen har det precis som i vår studie identifierats en diskurs där kriminella kvinnor porträtteras som offer. Berrington och Honkatukia (2002, s. 64) kom i sin analys fram till att Sanna Sillanpää porträtteras som ett offer för sin psykiska ohälsa och benämndes som ”poor thing”. Easteal et al. (2015, s. 32) menar att kriminella kvinnor ibland porträtteras som offer och Deckert (2019, s. 340) menar att medier i vissa fall tenderar att beskriva kriminella kvinnor som ”sad”. Easteal et al. (2015, s. 32) och Deckert (2019, s. 340) verkar skilja på diskurserna kriminella kvinnor som galna och kriminella kvinnor som offer, medan Berrington och Honkatukia (2002, s. 64–68) menar att Sanna Sillanpää porträtteras som att hon är en psykiskt sjuk kvinna som på grund av sin sjukdom faller offer för omständigheterna. I artikel 5 menar vi att Montgomery både porträtteras som ond men de

nämner även hennes mentala sjukdom som en omständighet till brott, vilket tyder på en interdiskursivitet. Vi instämmer med det Berrington och Honkatukia (2002, s. 64–68) konstaterar i sin studie gällande att psykiskt sjuka kvinnor många gånger sätts i en offerroll i porträtteringen. Psykisk ohälsa står långt ifrån den normativa femininiteten, men eftersom kvinnor som lider av psykisk ohälsa inte anses agera medvetet och därför sätts i en offerroll utmanar de inte föreställningarna om idealkvinnan i särskilt stor utsträckning. På samma sätt upplever vi att alkohol- och drogpåverkan används i porträtteringen för att förskjuta ansvaret från kvinnan. En ansvarsförskjutning förekommer även genom att beskriva en traumatisk uppväxt och andra yttre omständigheter på så sätt att de upplevs kan ha legat till grund för kriminella handlingar.

I kontrast till Sanna Sillanpää konstaterade Berrington och Honkatukia (2002, s. 62) att Rosemary West porträtteras som ett ont och okänsligt monster i tidningarna, ofta benämnd som ”face of evil”. Vi har i de analyserade artiklarna identifierat att kriminella kvinnor i många fall beskrivs som arga, aggressiva och okänsliga. Ordet ond används inte i artiklarna, men många gånger får porträtteringen gärningskvinnorna att framstå som onda.

Porträtteringen av kvinnorna som arga, aggressiva och okänsliga förekommer i de fall där det inte finns kännedom om någon annan orsak till att brottet kan ha begåtts. Dessa kvinnor har varit handlingskraftiga, de lider inte av någon psykisk sjukdom och har varken varit påverkade av narkotika eller alkohol vid brottstillfället. Att som kvinna med uppsåt begå brott strider mot bilden av idealkvinnan som är en passiv kvinna med hög moral som underordnad mannen. Efter analysen av artiklarna är det tydligt att orsakerna till kriminalitet bland kvinnor helst eftersöks inom ramen för den normativa femininiteten eftersom kriminalitet av sådan karaktär inte utmanar idén om idealkvinnan avsevärt. Inom ramen för det finns kriminella kvinnor som offer för omständigheter. Eftersom de är kriminella kvinnor avviker de från den normativa femininiteten, men genom att porträttera kvinnorna i en offerroll framstår inte avvikelserna särskilt stora. De kriminella kvinnorna vars beteende inte går att förklara genom ett offerskap utmanar däremot idén om den ideala kvinnan i större utsträckning. Dessa kvinnor porträtteras som Nagel och Hagan (1983, s. 91–129) beskriver *The evil woman*: elaka och oanständiga. Det är tydligt att porträtteringen av kriminella kvinnor i artiklarna särskiljs beroende på omständigheterna kring brottet och hur mycket kvinnorna avviker från den normativa femininiteten. Två exempel på kvinnor som står långt ifrån den normativa femininiteten på grund av sina planerade och upprepade brottsliga handlingar är Åsa Waldau (Artikel 1 & Artikel 8) och Clare Bronfman (7). Det är två starka kvinnor som utifrån vad

som står i artiklarna inte verkar ha påverkats av några yttre omständigheter vid brottstillfällena.

#MeToo rörelsen har spelat en roll i feminismens utveckling. Rörelsen har inneburit att kvinnor fått en möjlighet att göra sig hörda i media genom att berätta sina historier vilket sannolikt har skapat ny kunskap om kvinnors underordnade position i samhället. Enligt Petersson McIntyre (2021) har den fjärde vågens feminism legat till grund för #MeToo rörelsen. Tidigare forskning konstaterar att ökad kunskap inom ämnet och digitala medier har lett till att kvinnor nu kan vara med och forma sin mediala gestaltning. #MeToo rörelsen som inom feminismen ses som en stor framgång är en av de anledningarna till vad Hu et al. (2020) menar är en väg bort från mannen som överordnad kvinnan. Hierarkiseringen som Hirdman (2004, s. 122) beskriver mellan män och kvinnor där kvinnan är underordnad mannen är synlig i de artiklar där kvinnorna genomgående nämns i förhållande till en man. Det visar att mönster av kvinnor som underordnade män kvarstår i medias gestaltningar trots feministiska framsteg, men med begränsat material kan vi inte konstatera om en förändring skett eller inte.

En förändring som Sköld (1998, s. 360–361) lade märke till var dock att det i början av studieperioden låg ett stort fokus på moderskapet i porträtteringen av kvinnorna. Easteal et al. (2015, s. 32) menar att moderskap och stereotypiska roller är vanligt att utgå ifrån i porträtteringen av kriminella kvinnor, men det är inte ett mönster vi har upptäckt i vårt material. Att kvinnorna i vårt material inte porträtteras utifrån ett moderskap kan precis som Sköld (1998, s. 360) skriver bero på att fokus har flyttats från den bilden av kvinnan till kvinnan som affärskvinna, medan de andra idealen fortfarande är råder. Materialet Easteal et al. (2015) använde är inte publicerat i Sverige och bilden av idealkvinnan kan variera mellan olika länder och kulturer. I vår analys har vi inte identifierat ett mönster där kriminella kvinnor porträtteras utifrån sitt moderskap vilket kan tyda på att det skett en förändring gällande bilden av idealkvinnan i Sverige och att moderskap inte längre är lika starkt kopplat till den normativa femininiteten. Däremot menar vi att det är omöjligt utifrån vårt analysmaterial att dra några slutsatser om att synen på moderskapet i Sverige har förändrats. Men en eventuellt förändrad bild av idealkvinnan kan vara kopplad till den fjärde vågens feminism och processen att förändra uppfattningen om kvinnan som underordnad mannen.

8. Slutsats

Genom vår kritiska diskursanalys av artiklarna som gjordes med utgångspunkt i genusteorin har vi kunnat identifiera vissa mönster i porträtteringen av kriminella kvinnor som leder fram till en slutsats. Vår studie stärker resultaten av den tidigare forskningen och de teorier som presenterades i teorikapitlet. Bilden i media av kriminella kvinnor som ”bad, mad or sad” (Deckert, 2019, s. 340) kvarstår år 2020 och kriminella kvinnor porträtteras fortfarande utifrån den könsstereotypiska rollen som tidigare forskning visar. Något som skiljer sig från tidigare forskning är att vi inte har identifierat ett mönster där kriminella kvinnor porträtteras utifrån en modersroll i analysmaterialet. Det går däremot inte att generalisera det resultatet.

Utifrån vårt resultat verkar det fortfarande vara av intresse att känna till kvinnors motiv för att begå brott i Sverige. I porträtteringen tar man upp omständigheter som alkohol- och drogpåverkan samt sociala omständigheter som skulle kunna ha gjort att kvinnorna begått brott. Sådana omständigheter gör att de kriminella kvinnorna inte utmanar den normativa femininiteten lika mycket som om det inte fanns några omständigheter som kan förklara att de har agerat som de gjort. I en del fall utmanar de kriminella kvinnorna, genom att framstå som handlingskraftiga och planerande, den normativa femininiteten så pass mycket att de i stället för att porträtteras som offer för omständigheter, porträtteras som elaka och oanständiga. Det finns även intersektionella mönster i porträtteringen där isärhållningen och hierarkiseringen mellan män och kvinnor är tydlig. Dessa mönster finns trots förändringen av den kulturella förståelsen av kvinnor senaste årens feministiska framsteg har bidragit till. Medias porträttering bidrar genom att porträttera gärningskvinnor som avvikare till stigmatiseringen av kriminella kvinnor och på så sätt upprätthålls de föreställningar som finns om idealkvinnan.

9. Förslag till vidare forskning

Vårt förslag på vidare forskning är att studera om det finns en koppling mellan porträtteringen av kvinnan som offer för omständigheter och porträtteringen av kvinnan som avvikande från den kvinnliga stereotypen och intersektionalitet. Är det en klassfråga vem som porträtteras som antingen ”bad, mad or sad”? Finns det en skillnad i porträtteringen beroende på vilket ursprung du har eller vilken sexuell läggning? I vår studie har vi sett att det finns olika mönster i kvinnans porträttering, vissa gärningskvinnor porträtteras som galna medan vissa porträtteras som offer. Vi tror det hade varit intressant att göra ett urval i dessa artiklar för att sedan mer ingående kunna se om det går att finna intersektionella mönster.

Referenslista

- Ambjörnsson, F. (2008). *I en klass för sig: genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Ordfront Förlag.
- Andersson, G. (2004). "Pressens bild av barns missgärningar". I: Blomberg, H, Kroll, C, Lundström, T och Swärd, H (red), *Sociala problem och socialpolitik i massmedier*. (25–53) Studentlitteratur.
- Berrington, E., & Honkatukia, P. (2002). An Evil Monster and a Poor Thing: Female violence in the media. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*.
<https://doi.org/10.1080/140438502762467209>
- Brottsförebyggande rådet, Brå. (2021). Kriminalstatistik: Personer lagförda för brott. Tabell 1. Brottsförebyggande rådet.
- Deckert, A. (2019). Indigeneity matters: Portrayal of women offenders in New Zealand newspapers. *SAGE Publications*.
<https://journals-sagepub-com.proxy.library.ju.se/doi/full/10.1177/1741659019873771>
- Easteal, P., Bartels, L., Nelson, N., & Holland, K. (2015). How are women who kill portrayed in newspaper media? *ScienceDirect*. <https://www.sciencedirect.com/journal/womens-studies-international-forum/vol/51/suppl/C>
- Entman, R. M. (1993). "Framing: Toward clarification of a Fractured Paradigm", *Journal of Communication* vol. 43(4), s. 51–58.
- Eriksson-Zetterquist, U., & Styhre, A. (2007). *Organisering och intersektionalitet*. Liber.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towns, A., & Wängnerud, L. (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad* (4., [rev.] uppl.). Norstedts juridik.
- Estrada, F., Nilsson, A. &, Pettersson, T. (2019). The female offender - A century of registered crime and daily press reporting on women's crime. *Nordic Journal of Criminology*.
<https://doi.org/10.1080/2578983X.2019.1657269>
- Fairclough, N. (1995a). *Critical discourse analysis*. Pearson education limited.
- Fairclough, N. (1995b). *Media discourse*. Edward Arnold.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual Analysis for Social Research*. Routledge.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five Misunderstandings About Case-Study Research. *SAGE Publications*.
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1077800405284363>

- Goffman, E. [1963] 1995. *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. Penguin books.
- Grabe, M, Trager, K. D., Lear, M., & Rauch, J. (2006). Gender in crime news: a case study test of the chivalry hypothesis. *Mass communication & society*, vol. 9, nr. 2, 137–163.
- Hansen, A., & Machin, D. (2019). *Media and communication research methods* (2nd edition.). Palgrave Macmillan.
- Hirdman, Y. (2004). *Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning, i Genus historia: En historiografisk exposé*. Studentlitteratur.
- Hu, Y., Mu, Y., & Huang, Y. (2020). The #MeToo narrative: Reconstructing the cultural intelligibility of female subjects. *Elsevier Ltd*.
<https://doi.org/10.1016/j.wsif.2020.102365>
- Jewkes, Y. (2015). *Media and crime*. SAGE Publications.
- Kaspersson, M. (2003). Bilder av barnamörderskor från 1500-talet till mellankrigstiden. i I, Lander., T, Pettersson., & E, Tiby (Red.), *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet* (153–176). Studentlitteratur.
- Lander, I., Pettersson, T., & Tiby, E. (Red.). (2003). *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet*. Studentlitteratur.
- Lander, I. (2003). Genus, normalitet och avvikelse. I: Lander, I., Pettersson, T., & Tiby, E. (Red.), *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet* (21–45). Studentlitteratur.
- Machin, D., & Mayr, A. (2012). *How to Do Critical Discourse Analysis: A multimodal introduction*. SAGE publications.
- Mattsson, T. (2021). *Intersektionalitet i socialt arbete: teori, reflektion och praxis*. 3. uppl. Gleerups.
- Molina, I. (2007). Intersektionella rumsligheter. *Tidskrift för genusvetenskap vol 3*, s. 7–21.
<https://ojs.ub.gu.se/index.php/tgv/article/view/2384/2135>
- Nagel, I., H, Hagan, J. (1983) ”Gender and Crime: Offense Patterns and Criminal Court Sanctions.” *Crime and Justice: An Annual Review of Research*, vol 4, Tonry, M., Morris, N. (Red): 91-129.
- Petersson McIntyre, M. (2021). *Commodifying feminism: Economic choice and agency in the context of lifestyle influencers and gender consultants*. Gender, work & organization.
<https://doi.org/10.1111/gwao.12627>
- Polisen (2020). *Gripen anhållen eller häktad*.
<https://polisen.se/lagar-och-regler/gripen-anhallen-eller-haktad/>
- Ringström, J. (2014). *Diskursanalys: en analys av andra ordningen eller en andra rangens analys* (113–124). Kristianstad University Press.

Schubert, L. (2016, 12 september). *Stereotyp bild av den kriminella kvinnan*. SVT nyheter. <https://www.svt.se/nyheter/vetenskap/stereotyp-bild-av-den-kriminella-kvinnan>

Sköld, G. (1998). *Från moder till samhällsvarelse: Vardagskvinnor och kvinnovardag från femtiotal till nittiotal i familjetidningen Året Runt*. [Doktorsavhandling, Stockholms universitet]. DiVA.

<https://pubs.sub.su.se/4994.pdf>

Strömbäck, J. (2014). *Makt, medier och samhälle: en introduktion till politisk kommunikation* (2. uppl.). Studentlitteratur.

Winther Jørgensen, M., & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*.

Studentlitteratur.

Figur

Figur 1

Winther Jørgensen & Phillips. (2000). Faircloughs tredimensionella modell för diskursanalys. *Diskursanalys som teori och metod* (s. 74). Studentlitteratur.

Artikelregister

Artikel 1. (5 januari 2020). Jag blir besviken om jag inte blir dömd. *Svenska Dagbladet*.

<https://nogo.retriever-info.com/prod?a=4662&d=05080320200105cadaa9ebef791df786058b05d7ec57fd&s=50803&sa=2000226&x=b3c577e7945843d89a05bad77ad1472e&tz=Europe/Stockholm&t=1639573824>

Artikel 2. (22 januari 2020). Presidentdotter utreds för ekonomiska brott. *Svenska Dagbladet*.

<https://nogo.retriever-info.com/prod?a=4662&d=05080320200122612602b1e47162655d523b898e032a5f&s=50803&sa=2000226&x=25653af94003302fc0e2820f8d03b5aa&tz=Europe/Stockholm&t=1639573943>

Artikel 3. (26 februari 2020). Hade 1,95 promille vid dödsolycka. *Svenska Dagbladet*.

<https://nogo.retriever-info.com/prod?a=4662&d=05080320200226dcac96f1ef294a1e6f660b9ebcc01b0f&s=50803&sa=2000226&x=b5fc241001d10f91a3cf312b16873c24&tz=Europe/Stockholm&t=1639574057>

Artikel 4. (14 november 2020). Kvinna spelade ms-sjuk och blind. *Aftonbladet*.

<https://nogo.retriever-info.com/prod?a=4662&d=0573492020111443db00cf101f1554b413bb732791272c&s=57349&sa=2000226&x=fa13c2d4886bc61f95d5a97374144874&tz=Europe/Stockholm&t=1635865064>

Artikel 5. (24 oktober 2020). Ströp gravid - skar ut fostret. *Aftonbladet*.

<https://nogo.retriever-info.com/prod?a=4662&d=0573492020102494da0e8ca8a511793adf9fef64bb7a2d&s=57349&sa=2000226&x=0c6282332d1fdf4282716fa450e3e6e0&tz=Europe/Stockholm&t=1635865913>

Artikel 6. (23 oktober 2020). De överlevde tortyrkällaren. *Aftonbladet*.

<https://nogo.retriever-info.com/prod?a=4662&d=05734920201023a0946ef5011c69e407b8a9034d6f63a3&s=57349&sa=2000226&x=71a5881cab5b846da16e28145f8d1600&tz=Europe/Stockholm&t=1635866157>

Artikel 7. (18 oktober 2020). Gav en miljard till sexsekten. *Aftonbladet*.

<https://nogo.retriever-info.com/prod?a=4662&d=05734920201018ebb9639a978f398339c2974364159e75&s=57349&sa=2000226&x=1aadb2e41a7dfb1482b4d97d5623795f&tz=Europe/Stockholm&t=1635866620>

Artikel 8. (11 oktober 2020). Det var så pressat och helvetiskt. *Aftonbladet*.

<https://nogo.retriever-info.com/prod?a=4662&d=057349202010115cc0cb5cb32c650111a091351e1cd195&s=57349&sa=2000226&x=0df184cc2ac77876638a9a78b5c3af6e&tz=Europe/Stockholm&t=1635867091>

Artikel 9. (2 september 2020). Polis och fru drev bordell. *Aftonbladet*.

<https://nogo.retriever-info.com/prod?a=4662&d=05734920200902157d2cf7404e782b75dcd33f80100492&s=57349&sa=2000226&x=dd2f11e3b2ba625b7f6882a3ae00d8ac&tz=Europe/Stockholm&t=1635936284>

Artikel 10. (5 augusti 2020). Livstids fängelse för nyårsmordet. *Aftonbladet*.

<https://nogo.retriever-info.com/prod?a=4662&d=05734920200805d267f3af6c2bfa4ea3abd0001729a611&s=57349&sa=2000226&x=955df047848522ea4f540fc926b1a726&tz=Europe/Stockholm&t=1635939631>

Artikel 11. (20 augusti 2020). Johan Rheborg attackerades. *Aftonbladet*.

<https://nogo.retriever-info.com/prod?a=4662&d=05734920200820f0edcc36e9167a1c29c1b1b58dad3073&s=57349&sa=2000226&x=1666e21b3e28ff3f34bafc14198787b1&tz=Europe/Stockholm&t=1639572453>

Artikel 12. (9 september 2020). ”De är handelsresande i bråk”. *Aftonbladet*.

<https://nogo.retriever-info.com/prod?a=4662&d=057349202009095efd6d7530b39072f283511c81ce2c2b&s=57349&sa=2000226&x=b85efeed5a01e8220665b4c20f5145d2&tz=Europe/Stockholm&t=1639572616>